

Rapportage muntvondsten Nederweert-Kerkstraat 56 (1982)

ALFONS BRUEKERS

Voorwoord

Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch Bodemonderzoek te Nederweert (STRABO), die zich ten doel stelt (a) oud(-er) archeologisch onderzoeks- en vondstenmateriaal te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek en algemeen publiek en (b) gevraagd en ongevraagd te adviseren aan overheden, beleidsmakers, adviseurs en ontwikkelaars over archeologische en cultuurhistorische waarden in de gemeente Nederweert.

Overname van deze rapportage gedeeltelijk of geheel, via welk medium dan ook, is zonder bronvermelding niet toegestaan.

Alfons Bruekers

STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPEL

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
2. Vondstomstandigheden	5
2. Catalogus	7
3. Analyse	11
4. Conclusies	12

1. Inleiding

In het najaar van 1982 vatte ik het plan op om losse muntvondsten uit Nederweert te gaan bestuderen en inventariseren. Ik was al jaren doende geweest met het verzamelen en determineren van muntvondsten uit de tuin van mijn ouderlijk huis.¹ Dat inspireerde mij tot het uitbreiden van mijn actieradius. Al gauw ontstond door mond-op-mondreclame een veelheid aan tips van particulieren die ook munten hadden gevonden. Ik begon die te bezoeken en maakte dan terplaatse een catalogus van de vondsten. Mijn bedoeling was dan om op basis van al dat soort gefragmenteerde waarnemingen en collectie een beeld te krijgen van de typen muntgeld die in vroegere eeuwen gangbaar waren.

Eén van die personen die ik bezocht was de wed. L. Peters-Breukers, Burg. Greijmansstraat 11 in Nederweert. Wijlen haar man, Richard Peters (1922-1980), in de wandeling zeer bekend onder zijn bijnaam *Riech van Siem*, had mij in 1978 mondeling geïnformeerd over het feit dat hij een muntencollectie bezat. Daarvan had ik aantekening gemaakt en op 29 december 1982 bracht ik een bezoek aan zijn weduwe. Daarbij heb ik de collectie beschreven en gedetermineerd. Het resultaat daarvan staat in deze rapportage beschreven.

Gestimuleerd door deze collectie schreef ik een artikel. Dat werd op 13 januari 1983 in de vorm van een oproep gepubliceerd in het Weekblad voor Nederweert. Daarin de vraag om losse oude muntvondsten te melden in het kader van een voortgezet registratieproject dat ik wilde opzetten. Op basis van die oproep kwamen diverse meldingen van losse vondsten binnen, maar ook de verhalen over de wat spectaculairdere muntschatvondst uit de dertiger jaren, waarover ik ook al enkele jaren eerder gegevens had genoteerd.

**UW MEDEWERKING WORDT GEVRAAGD VOOR EEN
ONDERZOEK NAAR HET GELDERKEER IN HET
NEDERWEERT VAN VROEGER.**

Buitenlands geld. *W.v.N. 13-1-1983*

De al wat ouderen onder U zullen nog wel weten uit eigen ervaring of van horen zeggen dat er vroeger veel buitenlands geld in omloop was. Behalve het gewone "Hollandse" geld kwamen ook talrijke Belgische Franken en ook Duitse Marken in het alledaagse geldverkeer voor. Met name in de vorige eeuw was het Belgische geld hier erg populair. Dat had bijvoorbeeld tot gevolg dat bij het betalen van rekeningen altijd werd uitgehouden welk deel van de som in Nederlands, en welk deel in Belgisch geld voldaan kon worden.

In de eerste helft van de vorige eeuw (zo rond 1830) betaalden de leerlingen van de toenmalige lagere school op de Kreyelerschans aan schoolgeld maandelijks "zes Kleefsche stuyvers"¹. (Duitsland was in die tijd nog een bonte lappendeken van vorstendommen die ieder hun eigen munten sloegen).

Het bleef echter niet bij de franken en Duitse stuivers. Talrijk waren ook de munten van het Prinsbisdom Luik. Hetzelfde gold voor de Zeven Verenigde Nederlandse Provinciën, Holland, Friesland, Zeeland, Gelderland, Utrecht, Overijssel en Groningen. Deze gewesten sloegen allen hun eigen geld met daarop de provincienaam.

Duiten, oorden en haive centen.

Het gebeurde weleens dat van hogerhand besloten werd om diverse muntsoorten uit de roulatie te nemen om zo het geldstelsel overzichtelijker te maken. Meestal ging het dan echter om de grotere zilveren en gouden munten die na inlevering weer werden omgesmolten. Maar het kleine kopergeld, de penningen, duiten, oorden, centen en halve centen werden lang niet altijd ingeleverd omdat ze vergeleken bij het zilver- en goudgeld betrekkelijk weinig waarde hadden.

In sommige gevallen werd dat kopergeld bewaard, maar dikwijls ook weggegooid omdat men er lang niet overal mee kon betalen.

Toevalsvondsten.

Wat ook nogal eens gebeurde, was dat de mensen kleingeld verloren terwijl ze op weg waren ergens naar toe. Het is nog niet zo heel lang geleden dat de meeste wegen nog

Figuur 1. Oproep uit Weekblad voor Nederweert, 13 januari 1983 (detail).

¹ Alfons Bruekers, Rapportage muntvondsten Nederweert-Bredeweg 32 (1970-1984). STRABO 2017.

2. Vondstomstandigheden

Richard Peters had zijn munten verzameld als oppervlaktevondsten in de tuin van het winkel- en cafépand van zijn familie, de Gezusters Peters, Kerkstraat 56. De vondsten werden gedaan over een lange tijdspanne en waren alle toevallsvondsten. Helaas was hij daar in 1982, twee jaar na zijn overlijden, niet meer in de detail over te bevragen.

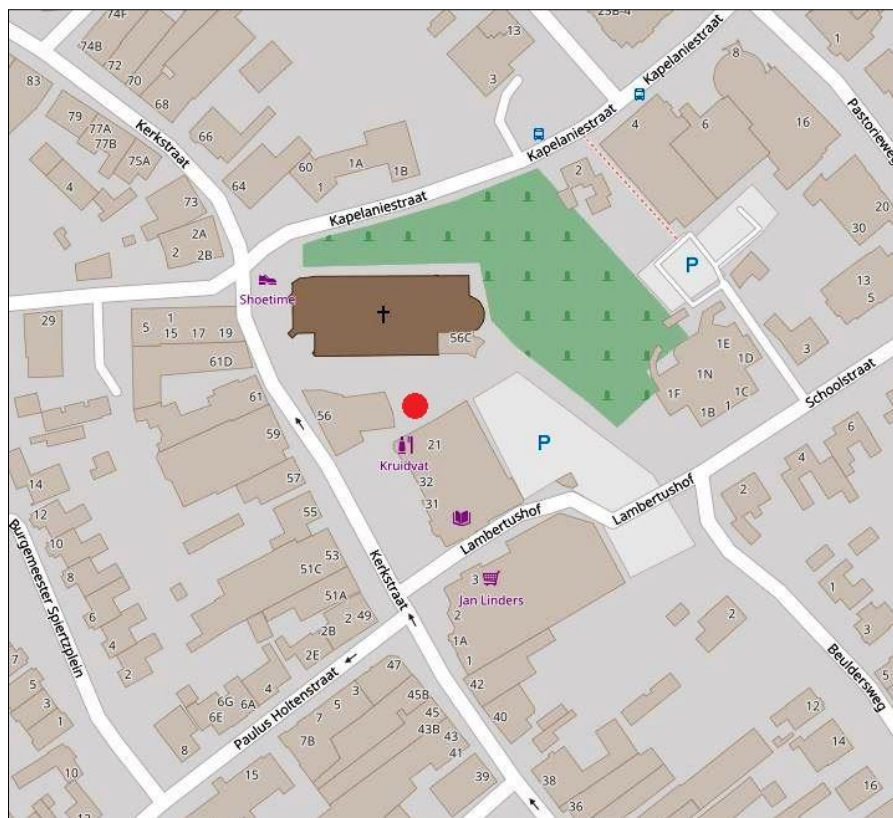

Fig. 2. Locatie van de vindplaats (rode stip). Ondergrond: www.afstandsmeten.nl.

Fig. 3. Zuidzijde van het pand Kerkstraat 56, vóór de restauratie van 2005/2006. Achter de tuinmuur, rechts op de foto, bevond zich de vindplaats van de munten. Foto: Jos Saes.

In totaal bestaat de collectie uit 26 species. De meeste exemplaren zijn vervaardigd van koper of brons en door het lange verblijf in de bodem danig verweerd. Van vier stuks is de bewaringstoestand dusdanig goed dat daarbij twijfels rijzen of het wel bodemvondsten betreft.

Op 15 december 2018 werd de collectie, inmiddels in het bezit van dhr. S. Peters (de zoon van de vinder) opnieuw bekeken en werd een tweetal munten die destijds niet geïdentificeerd waren maar wel zich als bodemvondst manifesteerden, toegevoegd aan de catalogus.

In 2005 heeft op hetzelfde perceel ook beperkt archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Ook hiervan is een rapportage beschikbaar; gedocumenteerde muntvondsten zijn hierbij niet aan de orde.²

Fig. 4. Leden van de familie Peters en Haldermans in de tuin van hun huis, op een zomerse dag in of voor 1935. Deze tuin, gezien naar het oosten, was de locatie van de vindplaats. Foto (uitsnede): collectie S. Peters, Nederweert.

Coördinaten van de vindplaats:

GPS-coördinaten	N 51.285806	E 5.748526
RD-coördinaten	180207	366342

² Alfons Bruekers, Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 56 (2005). STRABO 2018.

2. Catalogus

Hierna worden alle muntvondsten in detail beschreven. De afbeeldingen zijn niet op ware grootte. De legenda volgt na de tabel.

Tabel 1. Catalogus van gevonden munten

nr.	waarde	jaar	mat.	Muntplaats	conditie	literatuur
KONINKRIJK DER NEDERLANDEN						
Willem I (1815-1940)						
3564	1 cent	1822	k	Brussel	zeer gaaf (bodenvondst?)	
3588	1 cent	1823	k	Utrecht	sterk verweerd	
3552	1 cent	1826	k	Brussel	sterk afgesleten	
Willem II (1840-1849)						
3612	½ cent	1846	k	Utrecht	sterk verweerd	
Willem III (1849-1890)						
3600	½ cent	185(2)	k	Utrecht	sterk afgesleten	
3576	1 cent	1863	k	Utrecht	redelijke staat	
3540	1 cent	1876	k	Utrecht	zeer gaaf (bodenvondst?)	
KONINKRIJK BELGIË						
Leopold I (1831-1865)						
3648	2 centimes	1835	k		vrij goede staat	
Leopold I of II						
3624	2 centimes	186?	k		sterk afgesleten	
3660	2 centimes	186?	k		sterk afgesleten	
3636	2 centimes	18??	k		sterk afgesleten	
Leopold II (1865-1909)						
-	10 centimes	1904	kn			
Albert I (1909-1934)						
-	5 centimes	1910	kn			
REPUBLIEK DER VERENIGDE NEDERLANDEN						
Gelderland						
3672	1 duit	1676	k			var. Verk. 101 (ander jaartal). D.GELRIAE.1676 / SP.NOST. / .IN.DEO.
GULIK/BERG (D)						
Karl Theodor (1742-1799)						
3684	½ stuber	1790	k		enige slijtage	Noss 998
Maximiliaan Jozef (1799-1806)						
3696	½ stuber	1802	k		sterk afgesleten (bodenvondst?)	Noss 1011a

Joachim (1806-1808)						
3708	3 stuber	1806	z		weinig slijtage	Noss 1043 ^e met dubbele interpunctie
				Fig. 5 en 6.		

SPAANS -BRABANT						
Albert en Isabella (1598-1621)						
3732	1 oord	1611	k	Maastricht	redelijk gaaf	v.GH. 298.-2
				Fig. 7 en 8.		

Philips V (1700-1712)						
3720	1 oord	1710	k	Namen		v.GH. 372-3b
				Fig. 9 en 10.		

DUITSLAND						
3744	3 pfenninge	1868	k		vermoedelijk geen bodemvondst	vz gekroonde adelaar in wapenschild. Kz tekst SCHEIDE MUNZE. diameter 24 mm

PRINSBISDOM LUIK						
Ferdinand van Beieren (1612-1650)						
3768	1 gigot (1/2 oord)	?	k		enige slijtage,	var. De Ch. 611. Zie toelichting (1).
<p>Toelichting (1) Keerzijde: 3 wapens zonder twijfel identiek aan De Ch. 611 waarmee geen enkel verschil valt te ontdekken. Voorzijde: op dezelfde wijze geruit als De Ch. 611 (ook met evenveel ruitjes), tevens ook een dubbelomlijst schild echter afwijkend is de tweedimensionale ipv driedimensionale kroon. Ook de puntjes links en rechts daarvan zijn aanwezig. Het randschrift is echter totaal anders: .CAROL.D.G.DVX.(...). De diameter is 18 a 1,5 mm en derhalve iets kleiner dan De Ch. 611.</p>						
Maximiliaan Henricus van Beieren (1650-1688)						
3780	1 oord	z.d.	k			var. De Ch. 644. Andersom geruit wapenschild, punt achter COL, ander type kroon, iets kleiner (24 mm). Punt tussen D.G laag ipv in het midden
Joseph Clement van Beieren (1694-1723)						
3804	1 oord	?	k		sterk afgesleten	De Ch. 664
Joannes Theodorus van Beieren (1744-1763)						
3792	1 oord	1745	k		nauwelijks slijtage	Nergens vermeld, zie toelichting (2)
<p>Toelichting (2) Keerzijde: zelfde vier wapens als de Chr. 686, met jaartal 1745 in de kantons. Echter afwijkend randschrift: EP ET PRIN LEO DU BU MFCLH (NB zonder interpunctie en U ipv V). Voorzijde: wapenschild van De Ch. 692, met krulletjes gelijk als in De Ch. 687 en afwijkend randschrift: zwaard I THEODORUS.D.G.BAD kromstaf. Wél interpunctie en de karakters met wisselende spatiëring. De Λ is zeker geen A. Kroon is zeer gestyleerd. In het wapenschild linksboven 7 en rechtsonder 6 ruiten in de kwartieren; ruitjes gelijk aan die in De Ch. 687 voor wat de vorm betreft. Al met al gaat het hier om een zeer a-typische versie die niet bekend lijkt in de numismatische literatuur. Mede gezien de graveerfout (Λ ipv A) gaat het waarschijnlijk om een proefslag met een later afgekeurd stempel.</p>						
<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div>						
<p>Fig. 11 en 12.</p>						

3756	1 oord	1750	k		zeer weinig slijtage	var. De Ch. 692. Echter kromstaf tussen BAU en D, en THEODORVS voluit.
3816	1 oord	1750	k		gedeukt en afgesleten	De Chr. 692

Materiaalsoorten

kn kopernikkel
 z zilver
 k koper of brons

Fig. 13. Overzichtsfoto van de gevonden munten. Eén exemplaar ontbreekt. Foto: Alfons Bruekers, 2018.

Literatuur:

- Var. Variant op (bijvoorbeeld ander jaartal of ander munthuis)
- De Ch. J. de Chestret de Haneffe, *Numismatique de la Principauté de Liège et de ses dépendances* (Bouillon, Looz), (Brussel 1890).
- Van der Ch. P.O. van der Chijs, *De munten der leenen van de voormalige hertogdommen Brabant en Limburg* (Haarlem 1862).
- Verk. P. Verkade, *Muntboek bevattende de namen en afbeeldingen van munten geslagen in de 7 voormalige Verenigde Nederlandse Provinciën* (Schiedam 1848).
- Noss A. Noss, *Die Münzen van Berg und Jülich Berg, Teil II: Die Münzen der Grafen und Herzogen van Cleve* (München 1931).
- Van G. H. Enno van Gelder, *Les monnaies des Pays-Bas Bourguignons et Espagnols* (Amsterdam 1960).

3. Analyse

Een analyse van de muntvondsten naar herkomst, ouderdom en materiaalsoort laat zich als volgt presenteren:

tabel 2. Muntvondsten verdeeld naar herkomst

herkomst	n	frequentie									
Koninkrijk Holland	7	■	■	■	■	■	■	■			
Prinsbisdom Luik	6	■	■	■	■	■	■				
Republiek Ver. Ned.	1	■									
Duits (div.)	1	■									
Spaans Brabant	2	■									
Koninkrijk België	6	■	■	■	■	■	■				
Gulik/Berg	3	■	■	■							
Totaal	26										

tabel 3. Muntvondsten per tijdvak

periode	n	frequentie									
onbekend	0										
1500-1600	0										
1600-1700	4	■	■	■	■						
1700-1800	6	■	■	■	■	■	■				
1800-1900	14	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
1900-2000	2	■	■								
Totaal	26										

tabel 4. Muntvondsten per materiaalsoort

materiaal-soort	n	frequentie
brons/koper	23	-
zilver	1	-
kopernikkel	2	-
Totaal	26	-

Hierbij moet aangetekend worden dat geen nader onderscheid is gemaakt tussen koper en brons.

Alle muntvondsten vertegenwoordigen de laagste valuta, variërend van een halve oord aan de onderkant tot een driestuiverstuk aan de bovenzijde van het monetaire spectrum.

Het betreft een ongecorrleerd ensemble, vermoedelijk alleen maar bestaande uit toevallig verloren en gevonden exemplaren.

4. Conclusies

In de tuin van het pand Kerkstraat 56 in Nederweert werden gedurende een aantal jaren diverse losse muntvondsten verzameld. Deze munten, 26 in getal, kunnen alle als toevalsvondsten en –deposities worden beschouwd. De oudste dateerbare munt is van 1611 en de jongste van 1910. In alle gevallen betreft het de kleinste muntspecies, zoals halve oorden, oorden, duiten en stuiverstukken. De herkomst is zeer divers maar niet a-typisch voor deze streek: Hollands, Duits en Belgisch geld. Met name de fractie Luikse munten uit de 18^e eeuw is dominant vertegenwoordigd.

De in numismatisch opzicht meest opmerkelijke vondst is een Luikse oord uit 1745. Daarbij gaat het om een zeer a-typische versie die niet bekend lijkt in de numismatische literatuur. Mede gezien een graveerfout in het randschrift (Λ ipv A) gaat het waarschijnlijk om een proefslag met een later afgekeurd stempel.